

**NORMY WYDANE PRZEZ POLSKĄ KONFERENCJĘ
BISKUPÓW OBOWIĄZUJĄCE DUCHOWNYCH, OSOBY
KONSEKROWANE I NIEKTÓRYCH ŚWIECKICH W ICH
DZIAŁALNOŚCI MEDIALNEJ**

**THE LEGAL RULES ISSUED BY THE POLISH
BISHOPS' CONFERENCE APPLICABLE TO CLERGY,
CONSECRATED PERSONS AND CERTAIN LAY
FAITHFUL IN THEIR MEDIA ACTIVITIES**

Ks. dr hab. Rafał Kamiński

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska
e-mail: rafal.kaminski@uksw.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0002-7822-3402>

Abstrakt

W artykule zaprezentowane zostały normy szczegółowe zawarte w dekreście ogólnym wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski. Przepisy w nim zawarte dotyczą szeroko pojętej działalności medialnej duchownych, osób konsekrowanych oraz niektórych wiernych świeckich.

Autor w pierwszej części prezentuje podstawy prawne, które nakładają na biskupów obowiązek wydania takich regulacji. Dwa kolejne punkty zostały poświęcone analizie dwóch dokumentów. Pierwszym z nich są normy z 2004 r., drugim dekret ogólny z 2022 r., który zastąpił wcześniejszą regulację. Dekret ten w odróżnieniu do poprzednich norm uwzględnia przepisy dotyczące mediów cyfrowych, które stanowią w dzisiejszym świecie główne źródło informacji.

W publikacji nie tylko dokonano analizy poszczególnych przepisów, ale także pokazano proces, który doprowadził do ich ostatecznego brzmienia.

Słowa kluczowe: dekret ogólny, Konferencja Episkopatu Polski, media, duchowni

Abstract

The article presents the specific norms contained in a general decree issued by the Polish Bishops' Conference. Its provisions concern broadly the media activities of clergy, consecrated persons and certain lay members of the faithful.

In the first part, the author presents the legal basis for the obligation of bishops to issue such regulations. Two subsequent sections were devoted to the analysis of the two documents. The first of these is the 2004 norms, the second the 2022 general decree, which replaced the previous regulation.

This Decree, unlike previous standards, takes into account the rules on digital media, which are the main source of information in today's world. The publication not only analyses the individual provisions, but also shows the process that led to their final wording.

Keywords: general decree, Polish Bishops' Conference, media, clergy

Wstęp

Nie ulega żadnej wątpliwości, że we współczesnym świecie, naznaczonym komunikacją za pomocą nowoczesnych technologii cyfrowych, także przekaz prawd objawionych, co jest wrodzonym zadaniem Kościoła, musi dokonywać się za pomocą nowoczesnych mediów. Już w kodeksowej normie, która została promulgowana w czasach, w których cyfrowa rewolucja była wciąż przyszłością, kościelny ustawodawca zobowiązywał Kościół do przekazywania depozytu wiary, także „z zastosowaniem odpowiednich dla siebie środków społecznego przekazu” (kan. 747)¹. W czasie, gdy promulgowany był obowiązujący KPK/83, przeważającymi środkami przekazu była prasa, radio i telewizja. W „erze cyfrowej”, w której żyjemy,

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2022 [dalej: KPK/83]. Moim zdaniem polskie tłumaczenie kodeksowego terminu *instrumentis communicationis socialis* nie jest właściwe. Sam ustawodawca już w normie z 1983 r., która nie uwzględniała tzw. „nowych mediów”, użył w oryginale terminu „środki społecznej komunikacji”, co dużo trafniej oddaje współczesne sposoby komunikacji, których istotą jest interaktywność. Nie jest to zatem tylko komunikowanie jako jednostronny przekaz na linii nadawca-odbiorca. Dzięki możliwości aktywnego uczestniczenia w komunikacji, chociażby poprzez zdalny udział w audycjach „na żywo”, internetowe komentowanie na bieżąco, umieszczanie postów itp., sprawia, że role te są wymienne, a komunikacja jest dwustronna.

dominujące media to media społecznościowe i wszelkiego rodzaju komunikowanie z wykorzystaniem technologii cyfrowych. Również Kościół zauważył, że „kultura cyfrowa nieodwracalnie zmieniła rozumienie przestrzeni, a także język i zachowanie ludzi, zwłaszcza młodszych pokoleń”².

A zatem „odpowiednimi środkami” dla przekazu treści związanych z „prawdą objawioną” (kan. 747), będą w dzisiejszych czasach te właśnie media, które w posynodalnej adhortacji o powołaniu i misji świeckich w Kościele zostały określone jako świat, który na skutek przyspieszonego rozwoju wynalazków i zasięgu ich wpływu, obejmującego całą planetę i docierającego wszędzie, kształtuje mentalność i obyczaje oraz wyznacza „nowe granice misji Kościoła”³.

Jak przypomina Carlos José Errázuriz Mackenna nie chodzi zatem o nową treść, ale o nowe środki ich przekazu [Errázuriz Mackenna 1994, 98]. Oprócz tradycyjnych form prasowych oraz radiowo-telewizyjnych nowymi sposobami komunikacji medialnej w zakresie ewangelizacji będą posty, wpisy na platformie X, a także chaty, wiadomości tekstowe, maile, krótkie filmy i inne tego typu formy, umieszczane zarówno na oficjalnych, jak i prywatnych kontach użytkowników, będących jednocześnie *christifideles*, którzy przez „chrzest wcieleni w Chrystusa zostali ukonstytuowani jako Lud Boży i stając się z tej racji na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego posłannictwa Chrystusa, są powołani, każdy zgodnie ze swoją pozycją, do wypełniania misji, jaką Bóg powierzył Kościołowi w świecie” (kan. 204 KPK/83).

Nauczanie jest misją całego Kościoła. Z tekstów normatywnych jasno wynika, że podmiotem jest „Kościół” jako taki, czyli cały Lud Boży, który otrzymał zadanie nauczycielskie. To fundamentalne prawo-obowiązek przepowiadania spoczywa na wszystkich wiernych⁴. Funkcja nauczania jest

² Kongregacja Duchowieństwa, *Instrukcja Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła* (20.07.2020), <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2020/07/20/0391/00886.html#pol>, [dostęp: 11.04.2025].

³ Ioannes Paulus II, *Adhortatio Apostolica Christifideles laici* (30.12.1988), AAS 81 (1989), s. 393-521; tekst polski w: *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I: 1979–1995, red. M. Romanek, Wydawnictwo M, Kraków 2006, s. 350-488, n. 44.

⁴ Kan. 211 KPK/83: „Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata”. Kan. 781: „Ponieważ cały Kościół jest ze swej natury misyjny, a dzieło ewangelizacji powinno być uznane za podstawowy obowiązek Ludu Bożego, wszyscy wierni,

zatem powszechnym zobowiązaniem całej wspólnoty, a nie tylko hierarchii. Jednakże obowiązek oficjalnego nauczania należy jedynie do samej hierarchii.

Prawodawca nie czyniąc rozróżnienia w kan. 747 KPK/83, w którym wzywa „Kościół” do „przepowiadania Ewangelii”, w przywołanej wyżej normie kan. 204 zaznacza, że musi się to odbywać z poszanowaniem pozycji kanonicznej. Także z tego powodu kościelny ustawodawca stawia duchownym, a także osobom konsekrowanym⁵, większe wymagania w posługiwaniu się środkami społecznej komunikacji w przekazywaniu nauki Kościoła. Jest również uwarunkowane to tym, że jeśli nawet duchowni nie wypowiadają się w imieniu Kościoła w sposób oficjalny, przekazywane przez nich treści wierni świeccy utożsamiają często z autorytatywnym głosem Kościoła w danej sprawie. Powszechne prawo w tej materii musi zostać zatem uszczegółowione przez ustawodawcę partykularnego. W niniejszym studium dokonano analizy aktywności prawotwórczej w tym zakresie ze strony Konferencji Episkopatu Polski.

1. Obowiązek wydania szczegółowych regulacji

Kodeksowy ustawodawca przewiduje dwa rodzaje przypadków prawotwórczej interwencji ze strony konferencji biskupów. W pierwszym z nich jest to działanie fakultatywne, kiedy powszechny ustawodawca pozostawia episkopatowi możliwość interwencji, w drugim ustala obowiązek wydania odpowiednich norm, mających na celu uszczegółowienie przepisów prawa powszechnego. Racją dla podjęcia takich działań jest uwzględnienie przez najwyższego prawodawcę większej znajomości warunków i specyfiki danego terytorium ze strony konferencji biskupów, której jurysdykcji ono podlega⁶.

świadomi swojej odpowiedzialności, powinni wnosić swój wkład w dzieło misyjne”.

⁵ W artykule określenia „osoby konsekrowane” używa się w odniesieniu do członków instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego.

⁶ Po promulgacji KPK/83 do przewodniczących konferencji biskupów został przesłany przez Sekretariatu Stanu list zawierający wykaz kanonów, w których ustawodawca przewidział przypadki, w których konferencje muszą wydać szczegółowe normy uzupełniające oraz te, w których mogą to uczynić. W interesującej nas kwestii oprócz miejsc omówionych w tekście artykułu, episkopatowi powierzone są ponadto następujące zadania: sporządzenie norm odnośnie do wychowania katolickiego za pomocą środków społecznej komunikacji (kan. 804 KPK/83 – działanie fakultatywne), czuwanie nad tymi narzędziami dla ochrony wiary i obyczajów (kan. 823 § 2 KPK/83), wydawanie rozporządzeń odnośnie do transmisji celebracji liturgicznych (działanie obligatoryjne). Secretaria Status, *Lettera a tutti i Presidenti* (08.11.1983), „Communicationis” 15 (1983), s. 138.

Jak zauważa Adriana Chirico, kodeksowe normy dotyczące przepowiadania Słowa Bożego, zawarte w kan. 762-772 KPK/83, nie zawierają żadnych regulacji dotyczących Jego głoszenia za pomocą mediów, choć są one od dawna uznane za potężne środki wynalezione dzięki kreatywnemu potencjałowi ludzkiego umysłu [Chirico 2012, 99].

Ustawodawca pozostawia wydanie przepisów dotyczących przepowiadania przez radio i telewizję konferencjom biskupów poszczególnych krajów. Formuluje to w sposób pośredni w kan. 772 § 2 KPK/83, oznajmiając, że „odnośnie do wypowiedzi na temat nauki chrześcijańskiej w radiu albo telewizji, należy przestrzegać przepisów wydanych przez konferencję biskupów” [Vanzetto 1999, 208]. Po raz kolejny należy odnotować, że norma ta nie uwzględnia sytuacji, w których używa się w ewangelizacji mediów nowoczesnych, które nie były znane w czasie jej promulgacji.

Analizując polecenie wyrażone przez prawodawcę w kan. 772 § 2, trzeba również zadać pytanie czy w świetle tego przepisu konferencja biskupów ma obowiązek wydawania norm w przewidzianej materii czy też pozostawia się to tylko jej roztropnemu uznaniu, a przez to pozostaje działaniem fakultatywnym? Odpowiadając na tak ujęty problem, należy wyprowadzić logiczny wniosek, wynikający z językowej interpretacji normy. Skoro ustawodawca formuluje wobec wiernych obowiązek respektowania rozporządzeń wydanych w określonej materii przez konferencję biskupów, aby nie znaleźli się oni w obliczu pustki legislacyjnej, mają również prawo otrzymać wskazania, do których powinni się stosować. Prawo wiernych wywołuje zatem po stronie ustawodawcy partykularnego prawnego obowiązek [Kamiński 2016, 133].

Jeśli ponadto do tego logicznego wnioskowania dołączy się wskazania wynikające ze źródeł kan. 772 § 2 KPK/83, to odpowiedź okaże się jeszcze pewniejsza. W soborowym dekrete o środkach społecznej komunikacji oraz w dyrektorium o posłudze biskupów znajduje się bowiem bezpośrednie wskazanie na obowiązek czuwania ze strony pasterzy Kościoła, kiedy treści wiary i moralności są prezentowane za pośrednictwem środków społecznej komunikacji⁷.

⁷ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de instrumentis communicationis socialis Inter mirifica* (04.12.1963), AAS 56 (1964), s. 145-57; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 87-95, n. 13; *Congregatio pro Episcopis, Directorium de pastorali ministerio episcoporum Ecclesiae imago* (22.02.1973), Typis Polyglottis Vaticanis 1973, n. 5.

Zdaniem Francisco J. Urrutii w przywołanej normie nie chodzi o sam fakt głoszenia nauki chrześcijańskiej za pomocą środków społecznej komunikacji, ale raczej o konieczność czuwania nad tym, aby czyniono to nie tylko w sposób godny, lecz przede wszystkim z koniecznymi gwarancjami, tak by ta prezentacja była zgodna z nauczaniem Magisterium Kościoła [Urrutia 1996, 691].

Innym miejscem w KPK/83, tym razem bezpośrednio odwołującym się do powinności konferencji biskupów w zakresie wydania odpowiednich norm dotyczących udziału w programach radiowych i telewizyjnych, nie tylko duchownych ale i osób konsekrowanych, jest kan. 831 § 2. Jest to norma, która wchodzi w skład tytułu IV Księgi III, dotyczącego wprost środków społecznej komunikacji.

Z obu przywołanych wyżej norm wynika troska o ustanowienie praw przede wszystkim w odniesieniu do dwóch aspektów: konieczności zezwolenia ze strony kompetentnych władz dla osób, które występują w programach radiowo-telewizyjnych, jeśli poruszają tematy wiary i moralności oraz przymiotów, jakie powinni mieć ci, którzy proszą o takie zezwolenie. Wymagania te dotyczą przede wszystkim osób prowadzących programy o charakterze religijnym lub w nich występujących, to znaczy tych, którzy zwyczajowo wypowiadają się w radiu bądź telewizji na tematy wiary czy moralności [Vanzetto 1999, 212].

2. Normy Konferencji Episkopatu Polski z 2004 r.

Po ponad dwudziestu latach od promulgacji obowiązującego KPK/83 Konferencja Episkopatu Polski uchwaliła pierwsze normy dotyczące prezentowania nauki chrześcijańskiej w radiu i telewizji oraz o udziale zarówno duchownych, jak i członków instytutów zakonnych w programach przez nie emitowanych. Było to podyktowane przede wszystkim sytuacją polityczną w Polsce. Dopiero bowiem po upadku komunizmu w 1989 r. Kościół katolicki uzyskał stopniowo pełny dostęp do publicznej radiofonii i telewizji oraz mógł posiadać własne media. To ostatnie było w pełni możliwe po ratyfikacji Konkordatu w 1998 r. Przepisy te obowiązywały przez osiemnaście lat, kiedy to w życie wszedł nowy dekret ogólny, który uchylił w całości dotychczasowe przepisy⁸. Jego treść będzie przedmiotem analizy w dalszej części niniejszego studium.

⁸ W jego art. 17 zawarto klauzulę derogacyjną, zgodnie z którą „z chwilą wejścia w życie

Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych, jak zatytułowany został dokument uchwalony w czerwcu 2004 r., miały walor normatywny i były realizacją prawa i obowiązku do stanowienia norm przez ustawodawcę partykularnego⁹. Normy dotyczyły jedynie radia i telewizji i nie uwzględniały rzeczywistości mediów nowoczesnych, które były w tamtym czasie, jako środki ewangelizacji, na etapie bardzo wczesnego rozwoju.

Biskupi zwracali się do podmiotów odpowiedzialnych za katolickie programy oraz transmisje radiowe i telewizyjne. Regulowali ich sposób procedowania, ustalili także normy dotyczące występowania duchownych i członków instytutów zakonnych w transmisjach i programach, które poruszały kwestie związane z nauką katolicką lub moralnością [Rakoczy 2005, 48-49].

W świetle prezentowanego dokumentu, w odniesieniu do treści transmisji i programów stacji radiowych lub telewizyjnych działających lokalnie na danym terytorium kompetentni byli poszczególni biskupi diecezjalni. W odniesieniu do stacji o zasięgu ogólnokrajowym kompetencje posiadała Konferencja Episkopatu Polski, jednakże z poszanowaniem praw biskupów diecezjalnych (Normy, art. 1-7). To uściślenie występowało w dokumencie dwukrotnie, w art. 2 i 4. Zdaniem Tomasza Rakoczego, taki sposób zdefiniowania tej kwestii rodził pytania i wątpliwości dotyczące kompetencji całej Konferencji i poszczególnych biskupów. Brakowało jasno określonego katalogu praw i obowiązków tych dwóch podmiotów [Rakoczy 2005, 49].

Została natomiast określona odpowiedzialność dotycząca zakładania kościelnych rozgłośni radiowych lub stacji telewizyjnych (Normy, art. 3) oraz różnych kontraktów zawieranych między kompetentną władzą kościelną

niniejszego Dekretu ogólnego tracą moc „Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych” z 11-12 czerwca 2004 r.”. Konferencja Episkopatu Polski, *Dekret ogólny Konferencji Episkopatu Polski w sprawie występowania duchownych, członków instytutów życia konsekrowanego, stowarzyszeń życia apostołskiego oraz niektórych wiernych świeckich w mediach* (11.10.2022), „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 35 (2023) [dalej: Dekret].

⁹ Konferencja Episkopatu Polski, *Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych* (11-12.06.2004), w: *Prawo wyznaniowe. Wybór źródeł*, red. P. Sobczyk, P. Sobczyk, Santiago, Warszawa 2005, Preambuła [dalej: Normy].

a poszczególnymi stacjami (Nomy, art. 5). Autorzy norm zdefiniowali typ programu katolickiego i kościelnego w mediach prywatnych, nie ingerując jednak w jego szczegółową zawartość treściową [Kamiński 2016, 141].

Biskupi przywołali również wymóg kan. 216 KPK/83, przypominając, że żadna stacja radiowa lub telewizyjna, redakcja, program czy audycja nie mogą używać w swojej nazwie przymiotnika „katolicki” bez zezwolenia kompetentnej władzy kościelnej (Normy, art. 5).

Kluczowym zagadnieniem regulowanym przez ten dokument był udział duchownych i zakonników w programach radiowo-telewizyjnych. Wymagano od nich przede wszystkim wierności nauczaniu Ewangelii, odpowiedniej wiedzy, roztropności i odpowiedzialności za to, co mówią, dbałości o prawdę i umiłowania jej, a także wiernego przekazu orędzia ewangelicznego. Jeśli w jakiejś dziedzinie nie byli by wystarczająco kompetentni, powinni zrezygnować z wypowiadania się przez media, zwłaszcza gdy chodzi o kwestie trudne i kontrowersyjne. Polski prawodawca partykularny wymagał, by mówiąc o rzeczach dotyczących nauczania lub obyczajów Kościoła, pamiętać, że są wezwani do głoszenia nauki Chrystusa, a nie własnych opinii. Kapłani, którzy głoszą słowo Boże przez media, zostali zobowiązani do trzymania się norm powszechnego prawa, zawartych w kan. 762-772 KPK/83. Powodowało to tym samym konieczność wiernego przekazywania wiary katolickiej, zgodnie z doktryną uznaną przez Magisterium Kościoła. Oznaczało to również obowiązek respektowania oficjalnego stanowiska Konferencji Episkopatu w kwestiach, co do których zostało ono sformułowane (Normy, art. 8-9).

Kolejnym aspektem, który został doprecyzowany była stała współpraca duchownych i osób konsekrowanych ze stacjami radiowymi lub telewizyjnymi. Taka forma, zgodnie z art. 13 przyjętych „Norm” domagała się pozwolenia własnego ordynariusza każdej z osób. Odczytując zamysł prawodawcy należy stwierdzić, że pozwolenie takie nie było konieczne do jednorazowego bądź okazjonalnego przyjęcia zaproszenia do udziału w programie czy do wygłoszenia komentarza medialnego¹⁰. „W programach telewizyjnych duchowni i osoby zakonne mieli występować w stroju duchownym używanym w Polsce”

¹⁰ Ostatni artykuł Norm wprowadzał sankcję karną. W przypadku poważnego złamania przepisów ordynariusz powinien napomnieć duchownego, czy też osobę zakonną i zobowiązać ich do naprawienia wyrządzonych szkód, na przykład przez zdementowanie lub ponowne wyjaśnienie błędnych albo obraźliwych sformułowań. W szczególnych przypadkach, gdyby istniały uzasadnione przyczyny, ordynariusz mógł zakazać wypowiadania się przez media lub zastosować inne sankcje przewidziane prawem (Normy, art. 21).

(Norm, art. 15). Lista stałych współpracowników kościelnych stacji radiowych lub telewizyjnych powinna być ustalana przez dyrektorów poszczególnych mediów w porozumieniu z biskupem diecezji [Rakoczy 2005, 50].

Twórcy dokumentu wypowiedzieli się także w kwestii transmisji Mszy św., które powinny być prowadzone „na żywo”. W wyjątkowych przypadkach retransmisji powinno to być wyraźnie podkreślone i przypomniane (Normy, art. 18). Szczególną troskę należało wykazać w czasie transmisji celebracji liturgicznych. Transmisje liturgiczne powinny być odpowiednio przygotowane pod względem technicznym, a komentatorzy kompetentni w pełnieniu swej funkcji „zarówno pod względem umiejętności dziennikarskich, jak i wiedzy teologicznej” (Normy, art. 10).

Jak można zauważyć, większość przywoływanych norm, zgodnie z ich tytułem, dotyczyła duchownych i zakonników. Uważna ich analiza pozwala jednak dostrzec także zalecenia odnoszące się do wiernych świeckich pracujących w mediach. W przypadku ich zaangażowania w sprawy dotyczące Kościoła poruszane w mediach, powinni oni wyróżniać się zdrową nauką i prawością życia. Ponieważ jako pracownicy powinni być wystarczająco wykwalifikowani i przygotowani, a także wyspecjalizowani w dziedzinie mediów, biskup diecezji, aby zapewnić im możliwość podnoszenia kwalifikacji, został zobowiązany do wyznaczenia kompetentnej osoby, która miała im służyć radą i swoim doświadczeniem na polu medialnym (Normy, art. 19).

Zdaniem Velasio de Paolisa, idącego za brzmieniem normy kan. 228 § 2 KPK/83, funkcja ta mogła być wykonywana zarówno przez duchownego, jak i przez świeckiego, który posiadał odpowiednią wiedzę. Szczególnie przygotowani do tego świeccy mogli być powoływani do funkcji doradcy pasterzy w tym, co dotyczyło na przykład używania mediów na polu duszpasterskim [De Paolis 1991, 38].

Nawiązano również do potrzeby formacji pracowników medialnych w celu kreatywnego i owocnego głoszenia przez nich orędzia ewangelicznego przez media. Jej organizacja należała do biskupa diecezjalnego [Lewandowski 2015, 102-104]. Mogła ona polegać również na mianowaniu odpowiedzialnego za to prezbitera (Normy, art. 16).

Można zatem zaryzykować stwierdzenie, że autorzy pierwszych polskich norm, dotyczących udziału duchownych w programach radiowych i telewizyjnych stawiali wysokie wymagania również wiernym świeckim, którzy wypowiadali się w mediach o nauce lub obyczajach Kościoła, w szczególności

od tych osób, których słowa, z racji ich roli w Kościele, funkcji w instytucjach kościelnych, przynależności do stowarzyszeń i organizacji kościelnych, mogły być postrzegane jako wyraz autorytetu Kościoła (Normy, art. 10).

Jednocześnie wyraźnie zaznaczono, że nikt nie może wypowiadać się w imieniu Kościoła ani sugerować, że jest jego rzecznikiem, jeśli nie został do tego upoważniony na mocy prawa (Normy, art. 11). Ponadto wierni świeccy zostali zobowiązani by nie brać udziału w programach lub audycjach, które szkodzą wierze lub dobrem obyczajom oraz które są tendencyjnie przeciwne Kościołowi i wywołują zgorszenie (Normy, art. 12)¹¹.

Chociaż więc sam tytuł dokumentu oraz kan. 831 § 2 KPK/83, do którego odwoływali się autorzy, dotyczył duchownych, to jednak, zgodnie z normą kan. 772 § 2 KPK/83 wszyscy wierni biorący udział w programach medialnych poruszających kwestie nauki katolickiej zostali zobowiązani do zachowywania rozporządzeń Konferencji Episkopatu [Głódź 2003, 41].

3. Aktualne polskie prawodawstwo partykularne obowiązujące duchownych i osoby konsekrowane

Dynamiczny rozwój nowych form komunikacji społecznej, a przede wszystkim pojawienie się mediów społecznościowych i ich coraz powszechniejsze wykorzystywanie także w dziele ewangelizacji, spowodował konieczność wydania nowych norm, które uwzględniałyby posługiwanie się tymi mediami przez duchownych i osoby konsekrowane. Warto przypomnieć, że w przypadku tych drugich, również prawo własne powinno zawierać odpowiednie regulacje dotyczące używania środków społecznej komunikacji. W tym miejscu uwaga została zwrócona jednak tylko na normy promulgowane przez konferencję biskupów polskich¹².

¹¹ W imieniu Konferencji Episkopatu głos zabiera jej rzecznik. Poza nim nikt nie ma prawa wygłaszać opinii, przedstawiając je jako oficjalne stanowisko Konferencji na dany temat (Normy, art. 9).

¹² Prawodawca kodeksowy w kan. 832 KPK/83 wymaga od członków instytutów zakonnych pozwolenia na publikacje w zakresie wiary i moralności również od właściwych przełożonych wyższych, odsyłając do regulacji zawartych w prawie własnym instytutu. W zakresie korzystania z mediów należy wskazać tylko jeden kan. 666 KPK/83, w którym ustawodawca poleca, aby „w korzystaniu z środków społecznego przekazu zachować konieczne rozeznanie oraz unikać tego, co przynosi szkodę własnemu powołaniu i stanowi zagrożenie dla czystości osoby konsekrowanej” [De Paolis 2015, 503]. Szerzej na temat środków społecznej komunikacji w życiu konsekrowanym zob. także: Santoro, Palumbo, i Gravino 2024, 185-89.

W latach, w których powstawał KPK/83, nie można było z oczywistych przyczyn uwzględnić przepisów dotyczących mediów cyfrowych. Można jednak stwierdzić, że normy kan. 769 oraz 771 § 1, zgodnie z którymi naukę chrześcijańską należy przekazywać w sposób dostosowany do poziomu słuchaczy, z uwzględnieniem potrzeb czasu oraz warunków życia wiernych, przewidyują pośrednio pojawienie się w przyszłości nowych form przekazu niezmiennego orędzia ewangelicznego. Stąd również zobowiązania wynikające z kan. 772 § 2 i 831 § 2 KPK/83 należy w odniesieniu do nowych mediów stosować odpowiednio, traktując je jako miejsca paralelne w stosunku do mediów tradycyjnych [Vanzetto 1999, 217].

W prawodawstwie polskiej konferencji biskupów, próbą odpowiedzi na wyzwania związane z używaniem nowych mediów i osoby konsekrowane było wydanie *Dekretu ogólnego w sprawie występowania duchownych, członków instytutów życia konsekrowanego, stowarzyszeń życia apostołskiego oraz niektórych wiernych świeckich w mediach*¹³, który w swoim założeniu miał służyć uporządkowanemu i owocnemu przekazowi orędzia ewangelicznego w środkach społecznego komunikowania oraz trosce o rzetelny sposób informowania o życiu Kościoła katolickiego w Polsce i właściwej współpracy dziennikarzami (Dekret, Preambuła).

Prace nad dekretem trwały półtora roku. Pierwszy projekt dokumentu został przedstawiony do konsultacji Radzie Prawnej Konferencji Episkopatu Polski w czerwcu 2021 r., która wniosła do niego szereg uwag¹⁴.

Pierwsza obserwacja o charakterze ogólnym dotyczyła samej kompetencji do wydania norm w odnośnej materii. W preambule do nowego dekretu, uzasadniając ją, biskupi powoływali się na kan. 823 § 2 KPK/83, w którym ustawodawca nałożył na nich ogólny obowiązek czuwania nad przekazem prawd wiary za pomocą środków społecznej komunikacji.

¹³ Dekret został uchwalony przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 11 października 2022 r. Stało się to na podstawie kan. 455 KPK/83, w związku z art. 18 Statutu KEP i po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej. Dykasteria Biskupów, dekretem z dnia 4 marca 2023 r. (Prot. N° 647/2021) udzieliła *recognitio* dla dekretu. Promulgacja odbyła się poprzez zamieszczenie go w dniu 30 marca 2023 r. na oficjalnej stronie internetowej Konferencji Episkopatu Polski, a następnie opublikowanie go również w n. 35/2023 „Akt Konferencji Episkopatu Polski”. Dokument wszedł w życie w dniu 20 kwietnia 2025 r. <https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/kep/dekret-ogolny-kep-ws-wystepowania-duchownych-czlonkow> [dostęp: 03.04.2025].

¹⁴ Rada Prawna Konferencji Episkopatu Polski, *Uwagi Rady Prawnej KEP na temat projektu „Norm Konferencji Episkopatu Polski dotyczących występowania duchownych i osób konsekrowanych w mediach”* (02.06.2021), (kps, tekst w posiadaniu Autora) [dalej: Uwagi].

Konsultorzy Rady Prawnej zwrócili uwagę, na to że projektowany dokument nie ogranicza się jedynie do regulacji dotyczących występowania duchownych i członków instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego w radiu i telewizji w sprawach doktryny i obyczajów, ale ma szerszy zakres i zawiera przepisy mające zastosowanie do wszelkich wystąpień tych osób w mediach. Dlatego też podstawa prawna, jaką jest kan. 823 § 2 KPK/83, nie uprawnia konferencji biskupów do uchwalenia dekretu ogólnego w tak szerokiej materii, co jasno wynika z kan. 455 § 1 KPK/83. Rada prawna zalecała zatem, aby przed uchwaleniem dekretu zwrócić się do Stolicy Apostolskiej o udzielenie mandatu do stanowienia prawa w materii zawartej w dekrete. W wyniku uwzględnienia tej sugestii, na prośbę skierowaną przez Przewodniczącego Episkopatu Polski, Prefekt ówczesnej Kongregacji Biskupów, udzielił „szczególnego zlecenia” (*peculiare mandatum*) do wydania dekretu ogólnego, zastrzegając jednocześnie, że przed jego publikacją wymagane jest *recognitio* ze strony Kongregacji¹⁵.

Również kilkakrotnie używany w dokumencie termin „osoba konsekrowana”, a także „duchowny” budził zastrzeżenia Rady prawnej. W pierwszym przypadku pojęcie to, zdaniem konsultorów, zostało zastosowane zbyt szeroko, obejmując nie tylko członków instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, ale także stan dziewic i wdów konsekrowanych. Jak zauważyli członkowie Rady, nie ma potrzeby i podstaw prawnych do tworzenia regulacji dotyczących występowania w mediach przedstawicieli tych dwóch ostatnich stanów (Uwagi, pkt Uwagi ogólne). W odpowiedzi na ten zarzut autorzy dekretu odpowiedzieli, że terminu „osoba konsekrowana” używają tylko w odniesieniu do członków instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, nazywając ich tak „dla uproszczenia”¹⁶.

W przypadku drugiego pojęcia, jakim jest „duchowny” Rada prawna zauważyła, że obejmuje on również biskupów. Zdaniem twórców projektu, wyłączenie duchownych w stopniu episkopatu, bądź zaadresowanie dekretu tylko do diakonów i prezbiterów mogłoby „sprowokować niepotrzebne komentarze i dyskusje” (Wyjaśnienia, pkt 1).

¹⁵ Congregatio per i Vescovi, *Rescriptum*, Prot. N° 647/2021 (06.09.2021), (kps, dokument w posiadaniu Autora).

¹⁶ Dokument *Wyjaśnienia w odniesieniu do Uwag rady Prawnej KEP na temat projektu „Norm Konferencji Episkopatu Polski dotyczących występowania członków instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego w mediach”*, (kps), pkt 1 (dokument w posiadaniu Autora) [dalej: Wyjaśnienia].

Wątpliwości konsultorów Rady prawnej KEP budziło również ograniczenie zakresu przedmiotowego i podmiotowego, który był obecny w poprzedniej regulacji z 2004 r. i rezygnacja z wielu kwestii związanych z kościelnymi i katolickim rozgłoszaniem radiowymi i telewizyjnymi oraz pominięcie zagadnienia „przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych” (kan. 772 § 2 KPK/83), co dotyczy także osób świeckich wypowiadających się w tej materii (Uwagi, pkt Uwagi ogólne).

Zabieg ten, w założeniu autorów dekretu, był świadomy, ponieważ przedstawiony dokument miał dotyczyć występowania jedynie osób duchownych we wszystkich mediach, zarówno kościelnych, jak i świeckich (Wyjaśnienia, pkt 2). Finalnie w tytule i treści dekretu znalazł się zapis dotyczący „niektórych wiernych świeckich”. Chodzi tu o osoby, które „sprawują urzędy kościelne lub pełnią funkcje reprezentacyjne w instytucjach kanonicznie uznanych za „kościelne” lub stowarzyszeniach i fundacjach z uznaniem kanonicznym” (Dekret, art. 16). W przypadku tychże wiernych świeckich, zastosowanie mają art. 1-5 oraz art. 15 promulgowanego dekretu. Także w preambule zaznaczono, że wskazane zapisy dotyczą również występowania w mediach niektórych wiernych świeckich (Dekret, Preambuła).

Powyższe uwagi o charakterze ogólnym zostały zatem w większości uwzględnione w ogłoszonej wersji dekretu ogólnego. Poszczególne artykuły dekretu, ze względu na zakres regulacji, można podzielić na kilka części. W pierwszych sześciu artykułach zostały unormowane kwestie oficjalnych wypowiedzi w imieniu instytucji kościelnych oraz współpracy z mediami, tak pod względem formy, jak i treści. Kolejnych siedem artykułów (art. 7-13) odnosi się do własnej działalności duchownych i osób konsekrowanych w mediach, w tym szczególnie w *social mediach*. Jeden artykuł (art. 14) poświęcony został transmisjom liturgicznym, jeden (art. 15) zawiera przepisy dotyczące środków przysługujących ordynariuszom w przypadku naruszeń przepisów dekretu. Dwa ostatnie artykuły (art. 17-18) zawierają kolejno klauzulę derogacyjną w odniesieniu do norm z 2004 r. oraz wskazania dotyczące *recognitio* Stolicy Apostolskiej oraz promulgacji dekretu.

W pierwszej części, gdy chodzi o wypowiedzi duchownych i osób konsekrowanych w imieniu instytucji kościelnych, autorzy dekretu zwracają uwagę, że za oficjalne stanowisko instytucji kościelnej, należy uznać jedynie takie, które zostało zaprezentowane przez osobę działającą z wyraźnego upoważnienia jej własnego ordynariusza, jak tego wymaga prawodawca w kan. 831 § 1 i kan. 832 KPK/83 (Dekret, art. 1). Nie jest to jednak

równoznaczne z reprezentowaniem tej instytucji, czy też kościelnej osoby prawnej, jako że reprezentacja ma znaczenie prawne¹⁷, na co również zwróciła uwagę Rada prawna KEP (Uwagi, pkt. 1). Najczęściej osobą upoważnioną do prezentowania stanowiska danej instytucji będzie jej rzecznik prasowy.

Polski prawodawca partykularny formułuje szereg wymagań, które należy spełnić i przymiotów, którymi należy się odznaczać, aby medialne wypowiedzi duchownych czy też osób konsekrowanych, a także upoważnionych wiernych świeckich spełniały kryteria, które przewidziane są przez prawo powszechne (kan. 772 § 2, kan. 822-832 KPK/83). Są to kolejno: wierny przekaz nauki katolickiej, zgodny z doktryną głoszoną przez Nauczycielski Urząd Kościoła; respektowanie wskazówek i decyzji Konferencji Biskupów; wierność nauce Ewangelii; rzetelna wiedza; odpowiednia kompetencja; roztropność; odpowiedzialność za słowo; troska i umiłowanie prawdy; szacunek wobec innych; szczere poszukiwanie dobra Kościoła; głoszenie nauki Chrystusa a nie własnych opinii i poglądów; unikanie wypowiedzi mogących powodować zamęt, zgorszenie, podziały, negatywne emocje czy też uszczerbek wiary i obyczajów wiernych (Dekret, art. 1-4).

Oprócz przepisów kościelnych, występujących w mediach adresatów dekretu obowiązują również przepisy państwowe, zwłaszcza te w zakresie ochrony małoletnich, ochrony wizerunku, publikowania zdjęć osób trzecich, ochrony danych osobowych oraz praw autorskich i pokrewnych. Jest to zwrócenie uwagi prawodawcy na przepisy unijne, które kryją się pod ogólną nazwą RODO oraz na polską ustawę o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹⁸, a także odesłanie do innego dekretu ogólnego KEP, dotyczącego ochrony danych osobowych w Kościele katolickim w Polsce¹⁹.

¹⁷ Przykładem jej jest występowanie przez biskupa w imieniu diecezji (kan. 393 KPK/83) czy też proboszcza w imieniu parafii (kan. 532), co wiąże się z teorią organów osoby prawnej.

¹⁸ Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej, Rozporządzenie n. 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A32016R0679> [dostęp: 04.04.2025]; Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz. U. z 2025 r. poz. 24.

¹⁹ Konferencja Episkopatu Polski, Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim (18.03.2018), http://episkopat.pl/wp-content/uploads/2018/04/13.3.2018.PL_.Dekret-ogolny-o-ochronie-danych-osobowych.

Istotnym zagadnieniem w zakresie działalności medialnej duchownych i osób konsekrowanych jest ich współpraca z mediami. Chodzi tu o podmioty prasowe, radiowe, telewizyjne, a także internetowe (Dekret, art. 6). Poprzednia regulacja nie uwzględniała działalności prasowej. Także umieszczenie zapisu o współpracy z portalami internetowymi stanowi nowość. „Normy...” z 2004 roku nie uwzględniały bowiem mediów cyfrowych (Normy, art. 13).

W dekrete współpraca medialna została potraktowana w sposób szeroki. O ile w poprzednich „Normach...” mowa była o pozwoleniu przełożonych na stałą współpracę, o tyle w obowiązujących przepisach nie określa się jej cykliczności. Należy zatem domniemywać, że prawodawcy chodzi o każdy jej rodzaj (Dekret, art. 6).

Pewnego wskazania interpretacyjnego dostarcza określenie użyte w stosunku do wystąpień w mediach. Pozwolenie własnego ordynariusza lub własnego przełożonego wymagane jest w przypadku „powtarzających się wystąpień” (Tamże). Zapis tego artykułu budził dyskusję wśród konsultorów Rady prawnej KEP, którzy zwrócili uwagę na to, że zezwolenie nie powinno dotyczyć tylko współpracy z podmiotami zewnętrznymi, ale również prowadzenia przez duchownych i osoby konsekrowane własnego portalu, kanału w mediach elektronicznych, czy też strony internetowej. Argumentem przemawiającym za objęciem regulacją również tych form działalności medialnej, miał być zasięg mediów elektronicznych, który jest o wiele szerszy niż w przypadku drukowanego czasopisma. Argumentem przeciwnym, który zresztą przeważał za nieumieszczeniem odpowiedniego zapisu w dekrete, było zbytne ograniczenie wolności wypowiedzi (Uwagi, pkt. 7).

Konsultorzy Rady prawnej proponowali ponadto, by formalne pozwolenie pisemne właściwego przełożonego kościelnego, dotyczyło jedynie współpracy z mediami niekościelnymi oraz bezwzględny zakaz występowania bez takiego pozwolenia w mediach, które otwarcie atakuje wiarę katolicką i obyczaje (tamże). W efekcie tych postulatów, w treści dekretu znalazł się zapis o analogicznym stosowaniu przepisów z kan. 831 § 2 i kan. 832 KPK/83. Normy te jednak dotyczą konieczności wydawania przez konferencje biskupów przepisów określających wymagania przy występowaniu w radiu i telewizji duchownych i osób konsekrowanych oraz zezwoleń ze strony wyższych przełożonych na publikację przez członków instytutów zakonnych książek podejmujących zagadnienia z zakresu religii i moralności. Bardziej zasadnym byłoby zatem

przywołanie w tym miejscu w dekrete normy kan. 831 § 1 KPK/83 na temat współpracy z mediami wrogimi wobec wiary katolickiej²⁰.

W drugiej części dekretu prawodawca skupił uwagę na działalności medialnej duchownych i osób konsekrowanych, prowadzonej przez nich z własnej inicjatywy, nazywając ją „prywatną aktywnością” (Dekret, art. 8). Na wstępie przypomniano zasadę o osobistej odpowiedzialności moralnej i prawnej za „własne” publikacje i działania podejmowane „przez siebie w mediach”. Warto wspomnieć, na co uwagę zwrócili również konsultorzy Rady prawnej KEP, że odpowiedzialność prawna obejmuje zarówno zakres karny państwowy, jak i cywilny, w tym odpowiedzialność odszkodowawczą (Uwagi, pkt 6).

Tak szerokie ujęcie powoduje ponadto, że osoba dopuszczająca się nadużyć powinna również zostać pociągnięta do odpowiedzialności na gruncie prawa kanonicznego. Autorzy dekretu przewidzieli możliwe działania ordynariusza lub własnego przełożonego (instytuty i stowarzyszenia żeńskie), w przypadku poważnego naruszenia zawartych w nim przepisów. Wynikają one z obowiązku czuwania nad przekazem dotyczącym wiary i moralności, o którym w kan. 823 § 1 KPK/83. Działania te mogą polegać na wydaniu stosownych poleceń, wprowadzeniu koniecznych ograniczeń, a w uzasadnionych przypadkach na wymierzeniu przewidzianej prawem kary (Dekret, art. 15). Jako przykład takich działań można wymienić środki zapobiegawcze w postaci zakazu wypowiedzi w mediach, czy też administracyjne, jak choćby nakaz usunięcia konta, czy też sprostowania a także przeprosin itp. (Uwagi, pkt 15).

Jest rzeczą oczywistą, że działania te można również podjąć w przypadku naruszenia przepisów prawa powszechnego. W dokumencie odwołano się wprost do trzech kanonów: 1368 § 1²¹, 1373, 1378 § 1 KPK/83. W pierwszym z nich przewidziano karę za popełnienie przestępstw przy użyciu środków społecznej komunikacji, takich jak: bluźnierstwo; poważne naruszenia dobrych obyczajów; znieważenie religii lub Kościoła; podżeganie do nienawiści wobec religii lub Kościoła; wywołanie pogardy wobec religii lub Kościoła. W kan. 1373 przewidziano sankcje za publiczne wzbudzanie

²⁰ Kan. 831 § 1 KPK/83: „Bez słusznej i rozumnej przyczyny wiernym nie wolno zamieszczać niczego w dziennikach, pismach lub periodykach, które zwykły otwarcie atakować wiarę katolicką albo dobre obyczaje; duchowni zaś i członkowie instytutów zakonnych mogą to czynić jedynie za zezwoleniem ordynariusza miejsca”.

²¹ W tym przypadku nastąpiła pomyłka, gdyż kan. 1368 nie zawiera paragrafów.

wrogości lub nienawiści względem Stolicy Apostolskiej lub ordynariusza z powodu jakiegoś aktu władzy lub posługi kościelnej albo nakłaniania do nieposłuszeństwa wobec nich. Ostatnia z przywołanych norm penalizuje nadużycia władzy, urzędu lub zadania²².

Pewnym doprecyzowaniem ze strony ustawodawcy partykularnego, mającym chronić działalność duchownych i osób konsekrowanych poprzez środki społecznej komunikacji, a jednocześnie ochronić wspólnotę Kościoła przed zachowaniami, które nie powinny mieć miejsca, jest przypomnienie, że ich obecność i wypowiedzi w mediach, w tym szczególnie w społecznościowych, jest postrzegana często jako oficjalne stanowisko Kościoła w danej sprawie, chociaż kryteria uznania za takie zostały przypomniane w art. 1 dekretu.

W związku z powyższym, jak zapisano w dokumencie, duchowni i osoby konsekrowane nie mogą prowadzić w mediach działalności „przeciwko Bogu, Ewangelii, jedności wspólnoty Kościoła, własnym przełożonym, a także każdej innej osobie” (Dekret, art. 8). Jest to w jakiejś mierze wskazanie na *ratio legis* kan. 831 § 1 KPK/83. Prawodawca partykularny formułuje ponadto zakaz angażowania się duchownych i osób konsekrowanych „w akcje i projekty medialne, które przeciwstawiają się wierze i moralności katolickiej, a w szczególności takie, które naruszają godność człowieka” (tamże).

Ujmując zagadnienie od strony pozytywnej autorzy dekretu przypominają, że medialna aktywność duchownych i zakonników ma przede wszystkim cel ewangelizacyjny, informacyjny i formacyjny. Powinna ona zatem służyć organizowaniu życia wspólnotowego, sakramentalnego, parafialnego i katechetycznego oraz komunikacji międzyludzkiej (Dekret, art. 10).

Dla ułatwienia identyfikacji autora wypowiedzi, czy też szeroko pojętej działalności w mediach społecznościowych, ustawodawca wymaga, aby duchowni, zakonnicy i siostry zakonne występowali w mediach w stroju duchownym lub zakonnym używanym w Polsce, właściwym ich przynależności diecezjalnej lub zakonnej. Obowiązek ten dotyczy również członków tych instytucji świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego, których normy ustanowiły noszenie stroju duchownego jako obowiązkowe (Dekret, art. 9). Również profile i konta w mediach społecznościowych duchownych i osób konsekrowanych powinny jednoznacznie wskazywać, że należą one do nich. Formą identyfikacji może być „umieszczenie właściwego określenia w nazwie

²² Szerzej na temat wymienionych przestępstw zob. np. Pighin 2021, 321-24, 348-49, 367-70.

konta, fotografii w stroju duchownym lub zakonnym w tzw. zdjęciu profilowym, czy wyraźnej informacji w opisie konta (Dekret, art. 12).

W tym miejscu pojawi się również problem udzielenia zezwolenia na publikowanie przez danego autora (*imprimi potest*) i aprobaty danego tekstu jako nie zawierającego błędów doktrynalnych (*nihil obstat*), których winni udzielić kompetentni przełożeni kościoła i których wzmiankowanie powinno znaleźć ślad w publikacji²³. O ile w publikacjach papierowych nie powinno stanowić to trudności, o tyle w tych, które zamieszczane są w mediach cyfrowych problem wydaje się bardziej złożony, także ze względu na miejsce publikacji na przykład artykułu. Prawodawca w dekreście przypomina, że za administrację strony internetowej i profilu instytucji kościelnej w mediach społecznościowych odpowiedzialny jest jej przełożony albo osoba przez niego upoważniona (Dekret, art. 11). W takich przypadkach wymogi dotyczące zezwolenia i aprobaty będą ułatwione. Co jednak w przypadku umieszczania publikacji dotyczących wiary i moralności przez duchownych i osoby konsekrowane na ich kontach prywatnych?

Jak zauważa Andrea Migliavacca, także na stronie internetowej można odnotować numer i datę udzielenia pozwolenia na publikację tekstów, które powinny być wcześniej przedłożone odpowiedniej władzy. Należy bowiem wymagać, aby autor danego tekstu był zawsze możliwy do odnalezienia i zidentyfikowania, a więc także mógł za niego odpowiadać [Migliavacca 2001, 347].

Ostatnie zagadnienia, które starają się unormować autorzy dekretu dotyczą sprawowania sakramentów oraz prowadzenia kierownictwa duchowego przy użyciu środków społecznej komunikacji a także transmitowania przez nie celebracji liturgicznych. W kwestii sakramentu pokuty sprawa została rozstrzygnięta przez prawo powszechne, w którym prawodawca zawarł przepisy na temat formy sprawowania sakramentu (kan. 960 KPK/83). Również trybunał Penitencjarii Apostolskiej w liście okólnym do konferencji biskupów zajął jasne stanowisko na temat zakazu sprawowania spowiedzi za pomocą środków społecznej komunikacji²⁴. Zbytecznym jest zapis w dekreście dotyczący także zakazu sprawowania sakramentu pokuty przez telefon. Nie jest to bowiem środek społecznej komunikacji w znaczeniu medialnym.

²³ Na temat instytucji zezwolenia i aprobaty oraz zachodzących między nimi różnic szerzej zob. Kamiński 2023, 249-61.

²⁴ Penitenzieria Apostolica, *Lettera circolare agli episcopati sull'uso dei mezzi tecnologici e rispetto del segreto della coscienza* (23.10.2002), w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 21, Bologna 2002, n. 1259.

Daleko posunięta ostrożność wymagana jest natomiast przy prowadzeniu rozmów o charakterze kierownictwa lub poradnictwa duchowego, gdyż ich treści, przekazywane za pomocą środków społecznej komunikacji, mogą być dostępne dla osób trzecich (Dekret, art. 13).

Transmisje celebracji liturgicznych, które od czasów pandemii Covid-19 zyskały na popularności doczekały się również swoich regulacji. Poszczególni biskupi przypominali, że śledzenie transmisji „na żywo” nie zastępuje realnej obecności w czasie trwania celebracji, a jej odtworzenie nie czyni zadość obowiązkowi uczestnictwa w niedzielnym czy świątecznym zgromadzeniu liturgicznym²⁵. W dekrete ogólnym konferencji biskupów uwaga została poświęcona transmisji Mszy św. Może ona odbywać się wyłącznie „na żywo” i nie może być retransmitowana. Po zakończeniu bezpośredniej transmisji osoba odpowiedzialna za emisję ma obowiązek dopilnowania, aby jej ewentualny zapis nie był powszechnie dostępny. Dopuszcza się natomiast udostępnianie fragmentu celebracji, np. homilii (Dekret, art. 14). Wydaje się, że pozostawienie zapisu transmisji Mszy św. na stronie internetowej, która ze względu na walor historyczny czy rangę uroczystości jest istotna dla danej społeczności, z odpowiednim jej opisem, nie narusza przepisów.

Warto zauważyć, że transmisja powinna być dobrze przygotowana pod względem aspektów celebracyjnych, technicznych i wspólnotowych. Transmisja dotyczy nie tylko tego, kto ją odbiera, ale również wspólnoty, która w niej uczestniczy. Obecność ta nie może być zaburzana przez obce jej elementy. Wspólnota uczestnicząca w transmitowanej celebracji powinna przeżywać tę posługę zgodnie z normami i w sposób budujący [Martín de Agar i Navarro, 2009, 163, 192, 416].

Jak wynika z przeprowadzonych powyżej analiz, dekret dotyczący występowania duchownych, członków instytutów życia konsekrowanego, stowarzyszeń życia apostołskiego oraz niektórych wiernych świeckich w mediach wydany przez Konferencję Episkopatu Polski stanowi obligatoryjną normę uzupełniającą do kan. 831 § 2 KPK/83.

²⁵ Kwestii tych dotyczy również: Konferencja Episkopatu Polski, *Dyktorium Konferencji Episkopatu Polski w sprawie celebracji Mszy świętej transmitowanej przez telewizję*, Warszawa 2017, <https://vademecumliturgiczne.pl/2017/04/20/dyktorium-konferencji-episkopatu-polski-w-sprawie-celebracji-mszy-swietej-transmitowanej-przez-telewizje/> [dostęp: 07.04.2025].

Zakończenie

Z całą pewnością dynamiczny rozwój środków społecznej komunikacji, a szczególnie mediów społecznościowych, wymagał wydania nowych norm dla duchownych i osób konsekrowanych ze strony Konferencji Episkopatu Polski. Poprzednie regulacje nie uwzględniały bowiem zasad posługiwania się nowoczesnymi *mass mediami* w dziedzinie ewangelizacji. Kościół już od Soboru Watykańskiego II jest świadomy potencjału mediów w wypełnianiu właściwego sobie nauczycielskiego zadania. Jednocześnie jest przekonany, że nie są one celem, ale jedynie środkiem przekazu zbawczego orędzia.

Zobowiązanie do wydania odpowiednich w tym względzie regulacji, wpływa z normy kan. 772 § 2 i kan. 831 § 2 KPK/83. Kościelny prawodawca nakłada na pasterzy obowiązek czuwania nad właściwym wykorzystaniem mediów. Jednocześnie należy zauważyć, że zadanie to w erze cyfrowej, jest w praktyce znacznie utrudnione. Obowiązujący od ponad dwóch lat dekret ogólny, stanowiący przepisy szczegółowe, jest próbą uporządkowania medialnej działalności informacyjnej i formacyjnej ze strony Kościoła katolickiego w Polsce. Jest to również narzędzie ochrony tak duchownych i osób konsekrowanych w ich działalności medialnej, jak i wspólnoty Kościoła i poszczególnych wiernych przed uszczerbkiem, jakiego mogła by doznać ich wiara i obyczaje, z powodu niewłaściwego przekazu depozytu wiary.

PIŚMIENICTWO

- Chirico, Adriana. 2012. „50 anni dopo il Concilio Vaticano II: la legislazione canonica sui media.” *Annali della Facoltà di Giurisprudenza di Taranto* 5:99-112.
- De Paolis, Velasio. 2015. *La vita consacrata nella Chiesa*. Venezia: Marcianum Press.
- Errázuriz Mackenna, Carlos J. 1994. „Gli strumenti di comunicazione sociali e in specie libri (cann. 823-832).” W *La funzione di insegnare nella Chiesa*, red. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, 97-117. Milano: Glossa.
- Głódź, Sławoj L. 2003. „Nadzór biskupa diecezjalnego nad środkami społecznego przekazu.” W *Biskup pasterz diecezji. Materiały z sympozjum: Biskup diecezjalny a duszpasterstwo i apostołstwo wiernych*, red. Piotr Majer, 41-52. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Kamiński, Rafał. 2016. *Prawna ochrona środków społecznej komunikacji*. Marki: Michalineum.
- Kamiński, Rafał. 2023. „Między zezwoleniem a aprobatą. Refleksje na temat kontroli publikacji dotyczących wiary i obyczajów.” W *Ecclesia Christi. Księga*

- jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Józefowi Wroceńskiemu SCJ z okazji 40. rocznicy rozpoczęcia pracy naukowej*, red. Marek Saj, i Marek Stokłosa, 249-61. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe UKSW.
- Lewandowski, Paweł. 2015. *Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i polskim kodeksowym ustawodawstwie partykularnym*. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos.
- Martín de Agar y Valverde, José T., i Luis Navarro (red.). 2009. *Legislazione delle Conferenze Episcopali complementare al C.I.C.* Roma: Coletti a San Pietro.
- Migliavacca, Andrea. 2001. „Osservazioni su alcune problematiche giuridiche nell'era di internet.” *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 14:341-52.
- Pighin, Bruno F. 2021. *Il nuovo sistema penale della Chiesa*. Venezia: Marcianum Press.
- Rakoczy, Tomasz. 2005. *Prawo Kościoła Katolickiego do środków społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. i w konkordatach posoborowych*. Gniezno: Gaudentinum.
- Urrutia, Francisco J. 1996. „I mezzi di comunicazione e la diffusione della verità Cristiana.” W *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, red. Carlos Corral Salvador, Velasio De Paolis, i Gianfranco Ghirlanda, 689-92. Milano: San Paolo.
- Vanzetto, Tiziano. 1999. „Quando il pulpito da cui viene la predica è la radio o la televisione (can. 772§2).” *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 12:205-17.

